

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.12.1993, sp. zn. 3 Cdo 48/92, ECLI:CZ:VSPH:1993:3.CDO.48.1992.1

Číslo: 55/1995

Právní věta: Vládní nařízení č. 15/1459 Sb. (uváděné v § 1 zákona č. 403/1990 Sb.) umožňovalo odnětí věcí fyzickým osobám nebo soukromým právníckým osobám a jejich přechod (popřípadě smluvní převod věci těmito osobami) nejen do státního vlastnictví, ale i do družstevního vlastnictví. Ustanovení § 1 ve spojení s § 2 a násl. zákona č. 403/1990 Sb. proto umožňuje vydání i těch věcí, které v rozhodné době (od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990) přešly (nebo byly převedeny) na družstevní organizace způsobem stanoveným v zákoně č. 403/1990 Sb.

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 14.12.1993

Spisová značka: 3 Cdo 48/92

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 403/1990 Sb. § 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Okresní soud v Karlových Varech rozsudkem uložil žalovanému spotřebnímu družstvu jako osobě povinné, aby uzavřelo s žalobkyní jako osobou oprávněnou dohodu o vydání domu čp. 81 s pozemkem parc. č. 72 v N. Žalovanému uložil, aby nahradil žalobkyni náklady řízení 630 Kč do 3 dnů od právní moci. Vysvětlil, že otec žalobkyně pozbyl uvedené nemovitosti na základě kupní smlouvy z 6. 5. 1964, která byla uzavřena s žalovaným družstvem podle vládního nařízení č. 15/1959 Sb., a rovněž na takový přechod vlastnictví se vztahuje § 1 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Plzni svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně a v celém rozsahu žalobu zamítl. Žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před oběma soudy. V odůvodnění vyložil, že žalované družstvo na podkladě kupní smlouvy z 6. 5. 1964, uzavřené s právním předchůdcem (otcem) žalobkyně, nabylo uvedené nemovitosti do svého vlastnictví, avšak ze žádné skutečnosti nelze dovodit, že by se tak stalo postupem podle vládního nařízení č. 15/1959 Sb. a vyhlášky č. 88/1959 Ú. l. Proto na posuzovaný případ nedopadá zákon č. 403/1990 Sb. nevztahuje se na něj však ani zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, pokud žalobkyně dále poukazovala, že kupní smlouva byla jejím otcem uzavřena v tísní za nápadně nevýhodných podmínek (§ 6 odst. 1 písm. g/ zákona č. 87/1991 Sb.). Není totiž splněna základní

zákonná podmínka uvedená v § 6 citovaného zákona, aby nemovitosti (věc) přešly na stát (tj. do státního vlastnictví).

Dovolání žalobkyně podala se zřetelem k ustanovení § 241 odst. 2 písm. b), c) a d) o. s. ř. Namítala, že odvolací soud dospěl na rozdíl od soudu prvního stupně k odlišnému právnímu názoru, že kupní smlouva z 6. 5. 1964 nebyla uzavřena podle vládního nařízení č. 15/1959 Sb. vzhledem k tomu, že se tento právní předpis s ohledem na svůj § 2 odst. 1 na označené nemovitosti nevztahoval. Tento názor dále odvolací soud podepřel i tím, že řízení o přechodu nemovitostí do tzv. socialistického vlastnictví, zahájené 19. 1. 1964 před finančním odborem bývalého ONV v Karlových Varech podle téhož předpisu, bylo zastaveno rozhodnutím z 15. 4. 1964, tedy ještě před uzavřením této kupní smlouvy. Tento závěr však není správný, neboť uvedené správní řízení bylo zastaveno až 15. 4. 1965, teprve po uzavření kupní smlouvy. Pokud by ji otec žalobkyně neuzavřel, bylo by postupováno podle § 4 odst. 3 citovaného vládního nařízení. Sama kupní smlouva v čl. VIII odkazuje na vládní nařízení č. 15/1959 Sb. a žalovaný v době převodu užíval na základě nájemní smlouvy k plnění svých úkolů celý dům, neboť rodina byla v přiděleném náhradním bytě. Odvolací soud se však vedle toho nevypořádal s tím, zda převáděné nemovitosti byly pouze v jeho výlučném vlastnictví, anebo zda patřily do bezpodílového spoluvlastnictví s jeho manželkou, neboť i tato skutečnost by měla vliv na případnou platnost smlouvy. Závěrem žalobkyně vyslovila právní názor, že kupní smlouva z 6. 5. 1964 byla uzavřena jako smlouva podle ustanovení § 4 odst. 1, 2 vládního nařízení č. 15/1959 Sb. a proto žalovanému mělo být uloženo, aby s ní uzavřel dohodu o vydání věcí, eventuálně měla být tato smlouva prohlášena za absolutně neplatnou. Domáhala se proto, aby napadený rozsudek byl zrušen a věc vrácena k dalšímu řízení.

Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

Vrchní soud v Praze svým rozsudkem dovolání zamítl a vyslovil, že žádný z účastníků řízení nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

Z odůvodnění:

Z provedených důkazů je zřejmé, že otec žalobkyně uzavřel 6. 5. 1964 kupní smlouvu ohledně v žalobě uvedených nemovitostí se žalovaným. Tato smlouva byla uzavřena za těch okolností, že od 29. 1. 1964 bylo před bývalým Okresním národním výborem v Karlových Varech vedeno na návrh žalovaného správní řízení podle § 4 popřípadě § 5 vládního nařízení č. 15/1959 Sb. a § 14 vyhlášky č. 88/1959 Ú. l. V textu této kupní smlouvy v čl. VIII je obsaženo ustanovení, které vadně interpretuje vládní nařízení č. 15/1959 Sb. o tom, že k platnosti smlouvy „je podle § 4 odst. 2 vládního nařízení č. 15/1959 Sb. zapotřebí souhlasu Krajského svazu spotřebních družstev v P.“. Z rozhodnutí finančního odboru bývalého ONV v Karlových Varech o zastavení označeného řízení o přechodu nemovitostí do vlastnictví družstva J. v K. se sídlem v T., které měl k dispozici také odvolací soud, je patrné, že bylo vydáno až 15. 4. 1965.

Na podkladě těchto skutečností je jasné, že kupní smlouva z 6. 5. 1964 byla uzavřena jako smlouva podle ustanovení § 4 odst. 1 vládního nařízení č. 15/1959 Sb., a pokud by podle ní platně přešlo vlastnictví k nemovitostem na žalovaného, pak by se žalovaná oprávněně domáhala jejich vydání podle ustanovení § 1, věty druhé, a násl. zákona č. 403/1990 Sb.

Vládní nařízení č. 15/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru, totiž umožňovalo odnětí vlastnického práva fyzickým osobám nebo soukromým právnickým osobám (§ 2 na začátku) a jeho přechod na „organizace socialistického sektoru“, tj. získání těchto věcí do „socialistického vlastnictví“ (§ 1 na konci). Nedopadalo proto jen na přechod věcí do státního vlastnictví (srov. k tomu také § 7 citovaného vládního nařízení a § 9 odst. 2 až 4 vyhlášky č. 88/1959 Ú. l.), ale i na přechod věcí do družstevního vlastnictví jako další z forem

„společenského socialistického vlastnictví“. Proto ustanovení § 1 ve spojení s § 2 a násl. zákona č. 403/1990 Sb. umožňuje také vydání věci, která přešla na družstevní organizaci postupem podle vládního nařízení č. 15/1959 Sb. (pokud jsou splněny i další podmínky tohoto zákona).

Z těchto důvodů je možné souhlasit se žalobou, v níž žalobkyně uplatnila svůj restituční nárok proti žalované družstevní organizaci. I přes tento závěr ale žalobkyně nemohla být se svým restitučním nárokem v této konkrétní věci úspěšná. Vyslovený závěr o opodstatněnosti její žaloby z hlediska pasívní věcné legitimace by se mohl plně uplatnit pouze za předpokladu, že by přejímaná věc platně přešla do družstevního vlastnictví. Tak tomu však v souvislosti s kupní smlouvou z 6. 5. 1964 nebylo.

Ustanovení § 4 odst. 2 citovaného vládního nařízení totiž dále stanovilo, že k platnosti kupní smlouvy je třeba souhlasu příslušného orgánu. Toto ustanovení je třeba vyložit ve vztahu k ustanovení § 3 odst. 1 citovaného vládního nařízení, které na konci užívá pojmu „výkonný orgán okresního národního výboru“ a pro další text tohoto předpisu jej nahrazuje legislativní zkratkou „příslušný orgán“. Prováděcí vyhláška č. 88/1959 Ú. l. tuto podmínku platnosti kupní smlouvy opakovala v ustanovení § 8 odst. 1 s upřesněním, že souhlas uděluje „finanční odbor rady okresního národního výboru, v jehož obvodu najatá věc je (se zřetelem k § 5 odst. 1)“. Vládní nařízení č. 15/1959 Sb. nabylo účinnosti 25. 3. 1959 a bylo zrušeno až ustanovením § 25 zákona č. 403/1990 Sb. stejně jako prováděcí vyhláška č. 88/1959 Ú. l. Po dobu účinnosti nebyl žádný z těchto předpisů změněn pozdějším předpisem a proto také ustanovení § 4 odst. 2 citovaného vládního nařízení nedoznalo žádných změn a povinnost souhlasu finančního odboru bývalého okresního národního výboru k platnosti kupní smlouvy trvala po celou uvedenou dobu. Přitom v průběhu celého řízení bylo nesporné, že takový souhlas tímto „příslušným orgánem“ udělen nebyl a ujednání v čl. VIII smlouvy o potřebě souhlasu nadřízeného družstevního orgánu je právně nerozhodné, neboť není podloženo žádným ustanovením právního předpisu. Naopak toto ujednání je neplatné pro rozpor s uvedenými předpisy a obsah spisu nadto dosvědčuje, že tento souhlas družstevním orgánem ani nebyl učiněn.

Se zřetelem k těmto závěrům má proto dovolací soud za to, že kupní smlouva z 6. 5. 1964 nenabyla platnosti (byla neplatná od samého počátku) a vlastnictví k nemovitostem na žalovaného podle ní nepřešlo právě z tohoto důvodu. Za této právní situace proto nepřicházela v úvahu restituční žaloba v tom znění, které ve smyslu ustanovení § 5 odst. 4 a § 19 odst. 2 zákona č. 403/1990 Sb. zvolila žalobkyně, neboť ta naopak nutně předpokládá, že v žalobě uvedené nemovitosti jsou ve vlastnictví žalovaného. Na podkladě shora učiněných závěrů je přitom nepochybné, že vlastnictví k nemovitostem z prodávajícího M. J. podle neplatné kupní smlouvy z 6. 5. 1964 nepřešlo a tyto nemovitosti jsou tedy stále v jeho vlastnictví (případně v bezpodílovém spoluvlastnictví s jeho manželkou, matkou žalobkyně, jak na to také mimo jiné žalobkyně poukázala v dovolání). Vzhledem k tomu nemá žalovaný pasívní věcnou legitimaci v tomto restitučním sporu, avšak žalobkyně zatím nemá ani aktivní věcnou legitimaci, jako v úvahu přicházející dědička po svém otci, k zahájení soudního řízení ohledně uvedených nemovitostí na podkladě citované neplatné kupní smlouvy.

Neplatností této smlouvy také případně z důvodů uvedených v dovolání, tj. že nemovitosti mohly být v bezpodílovém spoluvlastnictví otce žalobkyně a jeho manželky, nikoli pouze v jeho výlučném vlastnictví, se dovolací soud nemusel zabývat. Jednak z již vysvětlených důvodů, pro které sám spatřuje neplatnost této smlouvy, a dále i proto, že tuto skutečnost žalobkyně doposud v řízení před okresním soudem ani krajským soudem netvrdila a nově ji vznesla až v dovolacím řízení. V této fázi řízení nelze pominout, že od 1. 9. 1993 je účinná novela občanského soudního řádu (zákon č. 171/1993 Sb.), která změnila odpovědnost za obstarání skutkových zjištění potřebných ke konečnému rozhodnutí ve věci samé. Tato odpovědnost nyní tíží především účastníky, a zejména žalobce, nikoliv již procesní soud s takovou naléhavostí jako dosud (§ 120 odst. 3, věta druhá, o. s. ř. v novelizovaném znění). V tomto směru žalobkyně dosud uvedenou okolnost netvrdila (a neunesla tudíž z procesního hlediska břemeno tvrzení), a proto nemohla k tomu ani navrhnout provedení

důkazů a označovat důkazy. Od 1. 9. 1993 jsou novelizovaným ustanovením § 120 o. s. ř. vázány všechny soudy a není žádných výjimek ve vztahu k dosavadním řízením (viz čl. II zákona č. 171/1993 Sb.). Proto výtky v tomto směru vůči soudům obou stupňů nemohou již nyní obstát. Navíc je třeba ještě připomenout, že žalobní tvrzení o neplatnosti kupní smlouvy by musela žalobkyně spojit se zcela jinak formulovaným návrhem konečného rozsudečného výroku (petitem), než s návrhem, který učinila v tomto restitučním sporu. Ze shora vysvětlených důvodů jí však ani procesní situace neposkytla k tomu příležitosti.

Ze všech těchto důvodů proto sice právní názory soudů obou stupňů nebyly přesné, avšak i přesto dovolání nemůže obstát z věcného hlediska. Výrok napadeného rozsudku odvolacího soudu totiž konec konců odpovídá těm důvodům dovolacího soudu, podle nichž nemá žalovaný pasívní věcnou legitimaci v tomto restitučním sporu, a proto v něm nemohla být žalobkyně úspěšná a její žaloba byla zamítnuta právem. Dovolání jen proti důvodům rozhodnutí není pak přípustné (§ 236 odst. 2 o. s. ř.).

Dovolací soud proto dovolání zamítl podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. se zřetelem k ustanovení § 243a odst. 1 o. s. ř.

Žalobkyně nebyla s dovoláním úspěšná a žalovanému v tomto řízení žádné náklady nevznikly. Proto žádný z nich nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení (§ 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř.).